

„Jaj, Uram, [...] a csended megvakít”

Jónás Tamás: *Önkéntes vak*. Magvető, Budapest, 2008

Jónás Tamás *Önkéntes vak* című kötetének a szerelem, a család, az elidegenedés és a magány tematikája mentén szövegesült versei egyaránt olvashatók az ajánlás (*istennek, ha nincs*) paradoxona felől. Az istenlét kérdése mellett felvetődik az emberlét kérdése is, és bizonytalanná válik maga a hit, az egyén legfőbb vágya. Megoldást a kötetzáró vers sem kínál.

A hitelenségéből fakadó félelem az alapja a szerelem-, magány-, számkivettség költeményeinek. A háttérnélküliség, az isten nélküli idegenség, az egyedülállóság háborzongató valósága kiábrándít. Az emberi beletörődés, mintha segítene valamelyest, de a tudat nem kopik el: ha isten nincs is, szükség azért lenne rá. A félelem beletörődéssé fokozódik, a beletörődés viszont csak kiábrándultságot jelent: ha létezik isten, akkor azért, mert istentelen a világ; ha nincs, azért, hisz az isten nélküli világ elképzelhetetlen. Olyan helyre születünk, ahol létezik nálunk egy magasabb erő, majd kételkedni kezdünk ebben, később lehet, teljesen kitöröljük az istenképet, valami viszont ottmarad. A saját tapasztalatunk sem képes teljes mértékben elnyomni a kételyt, az istentelenség megtapasztalása pedig egészen abszurd.

Egy általánosan hitetlen társadalom képét bontakoztatja ki a Jónás-kötet versvilága, melyben a saját maga által választott általánosból próbál kiszakadni a lírai én, új esélyt kér istennek: „Még hadd próbálja újra.” Szavai saját gondolatainak vernek visszhangot.

Újabb magasabb erő jelenik meg – ami képtelenség, hiszen ha isten nincs, gonosz hogyan lehet –, megszólít bennünket *a sátán üzenete* című versben, és esélyt lát az emberiség számára. Színháték nélküli életre, egyé-

niségünk, vágyaink megélésére biztat, az utolsó lehetőség fontosságáról beszél: utolsó nap és esély, hogy megtegyél végre mindent, és ne hagyj ki semmit, mert nem számítanak az emberek, és te sem számíatsz. Csak:

*„ha ismeretlen kapja el a lábad
istennek gondol egyedül őt ne támadd”*

De ezt mintha már csak hozzáfűzné valaki a sátáni sugallathoz.

A társadalmi normák közé falazott emberek világa a kötet verseinek helyszíne, ahol a kényszeres beépülési, majd kiszakadási ösztön a leghangúlyosabb. Az emberi szabályok, az általános gondolkodásmód elviselhetlensége a *merevség* című költeményben az ing-póló metaforával rajzolódik ki. Az ing és a póló egy-egy társadalmi szint merevségét/lezserségét textualizálja, melyet fokoz a gombok zárszimbóluma:

*„nem hiszek már az ingben
pólókat hordok folyton
[...]
nem hiszek nadrágban gombban
mindegyikkel csak gond van
visszasodor vagy el innen
[...]
nem jutok vissza az ingig
folyton pólók jönnek
[...]
de a törvény visszagombol
lennék ha lehetnék póló
abból is valami olcsó”*

Dönteni kell a póló és az ing között, de ezt megteszik helyettünk, a póló jobb lenne, a választás nem is olyan egyszerű, mint látszik, és főként nem egy emberen múlik. Végül viszont a póló is beskatulyázható. Talán a láthatatlanság lenne a legegyszerűbb.

Az érzékmentes világ kiútnak tűnik a materiális világ szabályai közül.

*„se másra és se önmagára
senki sem lát és nem figyel”*

Önkéntes vakság, némaság és sükettség emeli a falakat. De vajon képes megvakítani magát az ember? Vágyik ennyire a szabadságra? A bizonyta-

lanság, félelem a fájdalomtól, a fájdalomnélküliségtől, a vakságtól, a legnagyobb vágytól. A falak elosonnak, a kérdéseket és bizonytalanságot okozó isten ismét megjelenik:

*„a legmesszebbtől is távolabb
ül és vár rád valaki
mindennél valóságosabb”*

Aki képes mindent megadni és mindent elvenni, ott van valahol mégis, legtávolabb, de a legnagyobb valóságban.

Az önmagunk megvakítása emelhet minket magasabb szintre, így tanulhatunk meg látni, ugyanúgy, ahogy Diogenész a teljes szabadságot az önkéntes halállal egyenlítette ki. Az ördögi kör tehát már régóta benne van ezekben az ellentétekben.

Újra megjelenik a túltárgyalt létkérdés, kicsit megakasztva a versek folyamatos ritmusát, de mégis továbbhalad a gondolatmenet, az erő kérdésveti fel. Mi számít nagyobb erőnek, a dolgok kimondása vagy elhallgatása? Beszélni könnyű, még tudatlanságban is, a bizonyosság elhallgatása viszont mindennél nehezebb. A közömbösség megvalósítása a cél, hogy felvegyük ugyanazt az álarcot, amelyet a többiek is hordanak már régóta, a teljes beépüléshez, önmagunkból való kiszakadáshoz fontos maszkot. Emellett csak látni kell és szeretni, ami szintén képtelenség, ellentétben áll az álarcgal: szem nélkül kell látni és isten nélkül szeretni.

Az önkéntes vakság megoldásként való felfogása eltűnik, az értelmetlenségére ébredés azonban kiábrándító. Ruháját levetve is önmaga marad, megsemmisíthetetlenül a saját bőrében:

*„honnan induljon és hová jusson el
aki nincs már rég de még mindig én vagyok”*

Újabb megnyugvás, szabadság, önállóság, de nem elégedettség. Felveti a legfontosabb kérdéseket: mit akar az ember, és hogy valóban akarja-e? Válasz nélkül marad a kérdező és az olvasó. Csak a bizonytalanság a válasz, de az nem elég magyarázatnak.

A kényes vak önként kizárja magát mindenhol, a kulcsokat eldobja, elégedetlen, de még remél. Szabadsága teljes tudatában, mint a csecsemő, ring a bölcsőben, új tudattal, új lélekkel, új lehetőségekkel.